

Značaj autohtonih sorata vinove loze (*Vitis vinifera* L.) u ukupnoj proizvodnji grožđa i vina u Republici Hrvatskoj

Stupić, Domagoj; Filipović Srhoj, Magdalena; Andabaka, Željko; Marković, Zvezdana; Preiner, Darko; Štambuk, Petra; Šikuten, Iva; Anić, Marina

Source / Izvornik: **Zbornik radova 57. hrvatskog i 17. međunarodnog simpozija agronoma, 2022, 591 - 595**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:204:843610>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

Značaj autohtonih sorata vinove loze (*Vitis vinifera* L.) u ukupnoj proizvodnji grožđa i vina u Republici Hrvatskoj

Domagoj Stupić¹, Magdalena Filipović Srhoj¹, Željko Andabaka¹, Zvezdana Marković¹, Darko Preiner^{1,2}, Petra Štambuk^{1,2}, Iva Šikuten^{1,2}, Marina Anić¹

¹Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Svetošimunska 25, Zagreb, Hrvatska (dstupic@agr.hr)

²Znanstveni centar izvrsnosti za bioraznolikost i molekularno oplemenjivanje bilja, Svetošimunska cesta 25, Zagreb, Hrvatska

Sažetak

Povijesni dokumenti o uzgoju vinove loze na području Republike Hrvatske svjedoče da je krajem 19. stoljeća bilo oko 400 autohtonih sorata. Današnjim genetičkim istraživanjima utvrđena su 103 različita genotipa. Cilj rada je iz dokumenata službene statistike prikazati udio autohtonih sorata u površinama pod vinogradima te udio u ukupnoj proizvodnji grožđa i vina u Hrvatskoj. Autohtone sorte u Hrvatskoj u 2020. godini zauzimaju 39,1 % ukupnih vinogradarskih površina. U 2019. godini udio autohtonih sorata u proizvodnji grožđa je bio 31,1 %, a vina 32 %. Malvazija istarska, Plavac mali i Plavina zauzimaju 21% površina, a Malvazija Istarska, Plavac mali crni i Pošip bijeli 19% proizvodnje grožđa i 20 % proizvodnje vina. Iako autohtone sorte zauzimaju skoro trećinu proizvodnje svakako bi kroz državne poticaje i sredstva iz Europskih fondova i dalje trebalo poticati povećanje vinogradarskih površina pod autohtonim sortama.

Ključne riječi: genetski resursi, autohtone sorte, grožđe, vino.

Uvod

Njastariji zapisi spomena imena pojedinih autohtonih sorti Hrvatske datiraju iz 14. stoljeća Malvasija dubrovačka i 16. stoljeća Tribidrag (Maletić i sur., 2008.). Krajem 19. stoljeća u uzgoju bilo više od 400 autohtonih sorata. Hrvatski ampelograf Stjepan Bulić u svom djelu „Dalmatinska ampelografija“ opisao je 200 sorata vinove loze na području Dalmacije (Bulić, 1949.). U Hrvatskoj krajem 19 stoljeća je bilo 170 000 ha pod vinogradima od toga 90 000 ha u Dalmaciji (Maletić i sur., 2008.). Kraj 19. st. obilježen je nizom događaja koji su do danas uvjetovali pad površina pod vinogradima i „eroziju“ sortimenta. Prvi događaj bila je „Vinska klauzula“, koju je 1893.godine potpisala Austro-Ugarska Monarhija s Italijom čime joj je omogućila povlaštenu uvoz talijanskih vina dok su hrvatska ostala u nepovoljnom položaju. Pojava filokse 1894. godine dodatno je pogodovala propasti vinogradarstva u Dalmaciji prvenstveno kroz iseljavanje stanovništva u zemlje novog svijeta, napuštanje vinograda i gubitak sorata (Maletić i sur., 2015a.). Iako sustavne brige o očuvanju sortimenta nije bilo sve do kraja 20. stoljeća većina sorata preživjela je do danas. Sve sorte koje su se povijesno pokazale kvalitetnije ili tehnološki i tržišno prihvatljivije poput Malvazije Istarske, Plavca malog crnog, Pošipa bijelog, Plavine crne i danas su zastupljene na većim površinama. Sorte poput Debita, Kraljevine i Škrleta opstale su u najvećoj mjeri zbog tradicijske važnosti u pojedinim regijama. Neke od sorata koje su osjetljive na bolesti ili zahtjevnije za uzgoj zbog čega su dovedene pred prag izumiranja (Dobričić, Šipelj i druge). Inicijativom znanstvene zajednice prije 20 godina pokrenuti su projekti identifikacije, inventarizacije i klonske selekcije određenih autohtonih sorata: Škrlet, Kraljevina, Plavac mali i Pošip. Time je uspostavljen sustav brige i očuvanja populacije autohtonih sorata vinove loze. Zadnjim znanstvenim rezultatima potvrđene su 103 autohtone sorte vinove loze

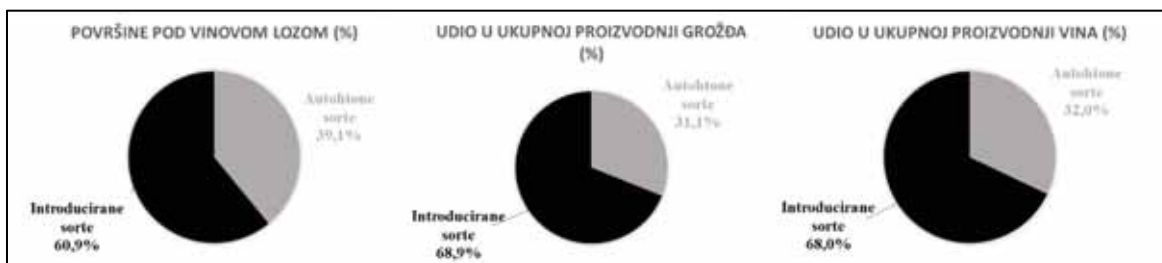
u Hrvatskoj (Maletić i sur., 2015b.). Ulazak Hrvatske na zajedničko tržište Europske unije 2013. godine donosi ekspanziju turizma, ali i bolje mogućnosti financiranja poljoprivredne proizvodnje. U tim uvjetima tržište prepoznaje važnost autohtonih sorti. Cilj rada je na osnovu podataka iz službene statistike proizvodnje grožđa i vina koju vodi Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju utvrditi udio autohtonih sorata u ukupnim površinama te udio u proizvodnji grožđa i vina u 2019. i 2020. godini.

Materijali i metode

U svrhu istraživanja korišteni su podaci iz službenog Vinogradarskog registra koji se vodi pri Hrvatskoj agenciji za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (<https://www.apprrr.hr/registri/>). Podaci iz Registra odnose na površine pod vinovom lozom, proizvodnju grožđa i proizvodnju vina za svaku od sorata prijavljenu u Registar. Podaci se odnose na period 2020. godine za površine pod vinogradima, a 2019. godine za proizvodnju grožđa i vina. Podaci su obrađeni na način da su sorte definirane kao introducirane i autohtone. Kao parametar za definiranje autohtonosti korištena je knjiga „Zelena knjiga autohtonih sorata vinove loze“ autora Maletić i sur. (2015a.). U navedenoj knjizi su osnovu referentnih ampelografskih metoda propisanih od strane Međunarodne organizacije za vinogradarstvo i vinarstvo (The International Organisation of Vine and Wine, „OIV“) uključujući i DNA identifikaciju definirane sve relevantne informacije i dokazi o autohtonosti pojedinih sorata na području RH. Važno je spomenuti da se sorta Graševina, iako najzastupljenija sorta u Hrvatskoj vodi kao introducirana sorta pošto genetički nije utvrđeno njezino izravno hrvatsko podrijetlo. U stručnoj literaturi kao podrijetlo se navodi područje panonske nizine (Robinson i sur., 2012.). Također, u uzgoju je dosta zastupljena i u susjednim zemljama Sloveniji, Srbiji, Italiji, Mađarskoj. Analiza podataka iz registra rađena je na osnovu izračunavanja postotnog udjela autohtonih sorata u ukupnim površinama pod vinogradima (izraženo u ha) i ukupnoj proizvodnji grožđa (izraženo u t) i vina (izraženo u hL).

Rezultati i rasprava

Istraživanjem je utvrđeno da od ukupno 17370,24 ha pod vinovom lozom u RH u 2020. godini na autohtone sorte otpada 6783,4 ha ili 39,1% (Graf 1). Od ukupne proizvodnje grožđa od 83408 tona u 2019. godini na autohtone otpada 25916,42 ili 31,1%. Ukupna proizvodnja vina u 2019. godini u RH je iznosila 524596,8 hl na autohtone otpada 168128 hl ili 32%. Ukupno je na listi proizvodnih površina evidentirano 103 autohtone sorte a u proizvodnji grožđa i vina 76 autohtonih sorata.

Graf 1. Udio autohtonih sorata u ukupnim površinama, proizvodnji grožđa i vina u Hrvatskoj

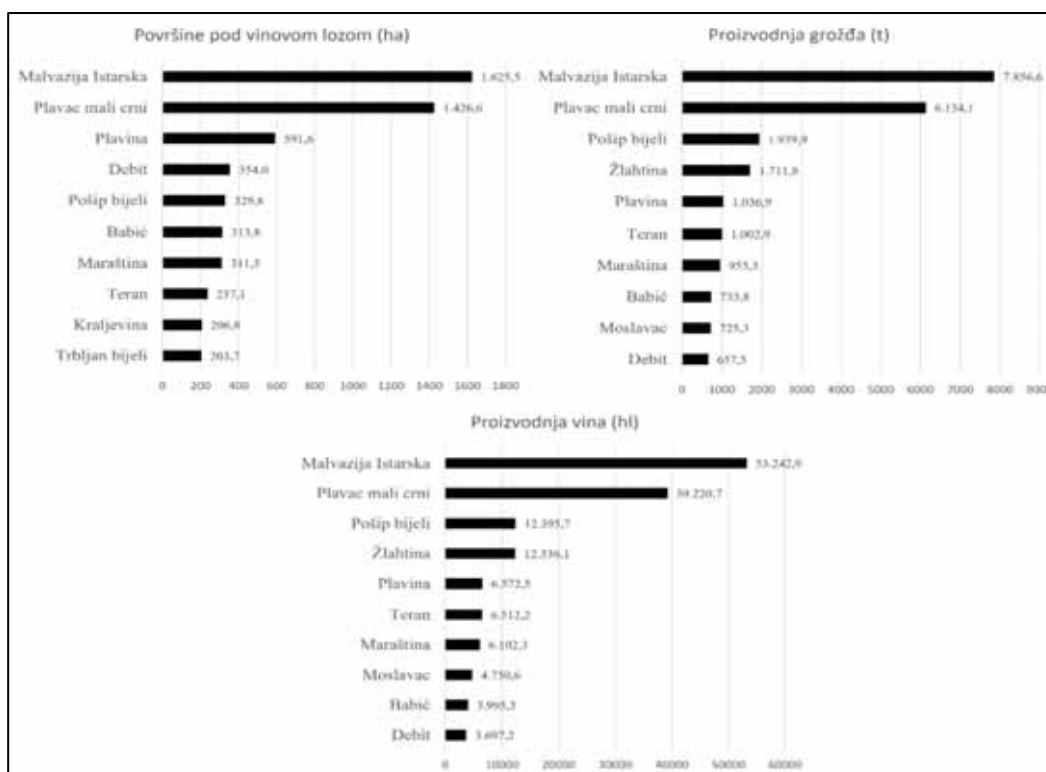
U grafu 2. prikazan je udio triju najzastupljenijih autohtonih sorata u površinama pod vinovom lozom, proizvodnji grožđa i vina. Tri najzastupljenije sorte po površinama su Malvazija Istarska, Plavac mali crni i Plavina crna koje zauzimaju 21% ukupnih površina pod vinogradima ili 3643,8 ha. Po proizvodnji grožđa najzastupljenije su Malvazija istarska,

Plavac mali crni i Pošip bijeli na koje otpada 19,1% proizvodnje grožđa u RH ili 13990,7 tona grožđa. U proizvodnji vina najzastupljenije su također Malvazija Istarska, Plavac mali crni i Pošip bijeli sa udjelom od 20% odnosno 92463,7 hl u ukupnoj proizvodnji vina.

Graf 2. Udio triju najzastupljenijih autohtonih sorata u ukupnim površinama pod vinom lozom i ukupnoj proizvodnji grožđa i vina u Hrvatskoj

Analizirajući samo autohtone sorte 10 najzastupljenijih sorata po površinama su Malvazija Istarska Plavac mali crni, Plavina crna, Debit, Pošip bijeli, Babić, Maraština, Teran, Kraljevina, Trbljan bijeli (Grafikon 3). Ovih deset sorata čini ukupno 82,6% ukupnih površina od autohtonih sorata pri čemu samo prve tri zauzimaju 53,7%. Po proizvodnji grožđa Malvazija Istarska, Plavac mali crni, Pošip bijeli, Žlahtina, Plavina crna, Teran, Maraština, Babić, Moslavac, Debit čine ukupno 87,8 % u proizvodnji grožđa od autohtonih sorata od čega samo prve tri zauzimaju 61,5%. U proizvodnji vina najzastupljeniji su Malvazija Istarska, Plavac mali crni, Pošip bijeli, Žlahtina, Plavina, Teran, Maraština, Moslavac, Babić, Debit. One čine 88,5% ukupne količine proizvedenog vina od svih autohtonih sorata. Malvazija Istarska, Plavac mali crni i Pošip bijeli zauzimaju 62,4% proizvodnje vina od autohtonih sorata.

Graf 3. Deset najzastupljenijih autohtonih sorata vinove loze po površinama (ha), proizvodnji grožđa (t) i vina (hl) u Hrvatskoj

U vinogradarskom registru pored spomenute 3 najznačajnije sorate nalazi se još 100 autohtonih sorata za koje se vode površine pod vinogradima odnosno 73 kod kojih je prijavljena proizvodnja grožđa i vina. Analizom podataka ostalih 100 sorata zauzima 46,3% površina autohtonih i 10% ukupnih površina pod vinogradima u RH. Kod proizvodnje grožđa i vina ostale 73 autohtone sorte čine otprilike 38.5% proizvodnje grožđa od autohtonih odnosno 10% od ukupne proizvodnje grožđa u RH. Kod proizvodnje vina isti broj sorata čini 37.6% proizvodnje vina od autohtonih i ukupno 12% ukupne proizvodnje vina u RH

Zaključak

Iako su negativni povijesni trendovi zadnjih stotinjak godina rezultirali degradacijom najvećeg broja sorata njihov udio u današnjim vinogradarskom površinama i proizvodnji grožđa i vina i dalje je značajan, gotovo trećinu. Najzastupljenije sorte su Malvazija Istarska, Plavac mali crni, Pošip bijeli i Plavina crna koje čine više od 60 % proizvodnje grožđa i vina autohtonih sorata i 20 % ukupne proizvodnje u Hrvatskoj. Opstojnost ovih četiriju sorata u vinogradarsko vinarskoj proizvodnji nije upitna. Međutim treba i dalje poticati sadnju novih površina ili konverziju starih vinograda novim selekcioniranim bezvirusnim sadnim materijalom. Ostalih 70-ak autohtonih sorata čini svega 10 % ukupne proizvodnje grožđa i vina. Iako ovaj udio nije beznačajan kroz poticaje u proizvodnji i popularizaciju na tržištu udio ovih sorata trebalo bi također povećavati.

Napomena

Zahvaljujemo Hrvatskoj agenciji za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju na ustupljenim podacima iz Vinogradarskog registra Republike Hrvatske.

Literatura

- Bulić, S. (1949). Dalmatinska ampelografija. Poljoprivredni nakladni zavod. Zagreb
- Maletić, E., Karoglan Kontić, J., Pejić, I. (2008). Vinova loza-ampelografija, ekologija, oplemenjivanje. Školska knjiga. Zagreb.
- Maletić, E., Karoglan Kontić, J., Pejić, I., Preiner, D., Zdunić, G., Bubola, M., Stupić, D., Andabaka, Ž., Marković, Z., Šimon, S., Žulj Mihaljević M., Ilijaš, I., Marković, D. (2015a). Zelena knjiga hrvatske izvorne sorte vinove loze. Zagreb. Državni zavod za zaštitu prirode
- Maletić, E., Pejić, I., Karoglan Kontić, J., Zdunić, G., Preiner, D., Šimon, S., Andabaka, Ž., Žulj Mihaljević, M., Bubola, M., Marković, Z., Stupić, D., Mucalo, A. (2015b) Ampelographic and genetic characterization of Croatian grapevine varieties. *Vitis*. (54): Posebno izdanje; 93-98
- Robinson, J., Harding, J., Vouillamoz, J. (2012). Wine Grapes- A complete guide to 1368 vine varieties, including their origins and flavours. Penguin Book Ltd. 80 Strand, London WC2R ORI, England
- Vinogradarski registar Republike Hrvatske (2021). Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

Importance of autochthonous varieties in the total production of grapes and wine in the Republic of Croatia

Abstract

Historical documents on the cultivation of autochthonous grapevine varieties in the Republic of Croatia testify that at the end of the 19th century there were about 400 autochthonous varieties. Genetic research in a last twenty years identified 103 different genotypes in Croatian grapevine germplasm. The aim of this paper is to show the share of autochthonous varieties under vineyards and in the production of grapes and wine in the Republic of Croatia. Results are based on data from official statistics. According to the analysis of data, autochthonous varieties in Croatia in 2021 take share of 39.1% of the total vineyard area. In 2019, the share of autochthonous varieties in grape production was 31.1% and wine 32 %. Malvazija Istarska, Plavac mali crni and Plavina crna take share of 21% of the area and Malvazija istarska, Plavac mali crni and Pošip bijeli make 19% of grape production and 20% of wine production. Although autochthonous grape varieties take share of almost a third of the grape and wine production, it should be necessarily to encourage the planting new vineyard areas under autochthonous varieties.

Key words: genetic resources, autochthonous varieties, grape, wine